

Ylitalo Katariina

Musiikkikasvatus tukemassa lapsen kokemaa yhteisöllisyyttä varhaiskasvatuksessa

Kandidaatin tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN JA PSYKOLOGIAN TIEDEKUNTA

Varhaiskasvatus

2024

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta

Musiikkikasvatus tukemassa lapsen kokemaa yhteisöllisyyttä varhaiskasvatuksessa (Katariina Ylitalo)

Kandidaatin tutkielma, 29 sivua, 0 liitesivua

Toukokuu 2024

Tutkielmani aiheena on musiikkikasvatus tukemassa lapsen kokemaa yhteisöllisyyttä varhaiskasvatuksessa. Tarkastelen tutkielmani aihetta erityisesti musiikkikasvattajan näkökulmasta. Musiikkikasvatuksella on positiivisia vaikutuksia lapsen kokemaan yhteisöllisyyteen. Lapsen kokema yhteisöllisyyden tunne nähdään laaja-alaisena hyvinvoinnin edistäjänä. Nykypäivänä on puhuttu mediassa paljon lasten syrjäytymisestä ja henkisestä huonovointisuudesta, joten koen merkittäväksi tutkia lasten yhteisöllisyyttä ja ryhmään kuulumista.

Tutkielmani tavoitteena on selvittää musiikkikasvatuksen merkitystä ja sen positiivisia vaikutuksia lapsen kokemaan yhteisöllisyyteen. Lisäksi tavoitteena on löytää keinoja ehkäisemään lapsen syrjäytymistä ja yksinäisyyden tuntemista. Tutkielman tulosten avulla, musiikkikasvattaja voi tukea lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kasvamista osaksi yhteisöä. Tarkoituksena on, että tutkielmani antaisi pedagogisia työvälineitä varhaiskasvatuksessa työskenteleville ja kehittäisi heidän asiantuntijuuttaan ja tietoisuuttaan musiikkikasvatuksen hyödyistä sekä yhteisöllisyyden tukemisen merkityksestä. Tutkielman menetelmänä toimii kuvaileva erityisesti narratiivinen kirjallisuuskatsaus. Käytin tutkielmassani tieteellisiä vertaisarvioituja kotimaisia sekä kansainvälisiä artikkeleita ja väitöskirjoja sekä varhaiskasvatukseen liittyviä asiakirjoja.

Tutkielman tulokset osoittivat, että musiikkikasvattajalla on merkittävä rooli yhteisöllisyyden muodostumiseksi. Ilman musiikkikasvattajaa ja sen asiantuntijuutta musiikkikasvatuksessa, lapset eivät saisi mahdollisuuksia yhteisöllisyydelle. Musiikkikasvattaja voi mahdollistaa lapsen kuulumista ryhmään ja yhteisöön, luomalla mahdollisuudet ryhmäytymiseen, osallisuuteen ja vuorovaikutukseen. Tutkielmassani löysin myös pedagogisia keinoja, joita olivat yhdessä laulaminen ja soittaminen, leikki sekä musiikkiliikunta. Nämä menetelmät osoittautuivat tulosten valossa hyvin tärkeiksi lapsen kokeman yhteisöllisyyden muodostumiseksi. Musiikkikasvattajalla täytyy olla monipuolinen ote toiminnan toteuttamiselle, jotta musiikkikasvatuksesta saataisiin täydet hyödyt.

Avainsanat: Musiikkikasvatus, yhteisöllisyys, musiikkikasvattaja, varhaiskasvatus

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Musiikkikasvatus	3
2.1 Musiikkikasvatus ja sen tavoitteet	3
2.2 Musiikkikasvatuksen merkitys	3
2.3 Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa	4
3. Lapsen kokema yhteisöllisyys varhaiskasvatuksessa	5
4. Tutkimuksen toteutus	7
4.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymys	7
4.2 Tutkimusmenetelmät	7
5. Tutkielman tulokset	10
5.1 Musiikkikasvatus tukemassa lapsen kokemaa yhteisöllisyyttä varhaiskasvatuksessa	10
5.2 Musiikkikasvattajan rooli lapsen kokeman yhteisöllisyyden rakentumisessa	10
5.3 Ryhmään ja yhteisöön kuuluminen musiikkikasvatuksen avulla	12
5.4 Osallistavalla musiikkikasvatuksella yhteisöllisyyden kokemiseen	14
5.5 Tuetusta vuorovaikutuksesta yhteisöllisyyden kokemiseen musiikkikasvatuksessa	16
5.6 Yhdessä laulaminen ja soittaminen ”me-hengen” vahvistajana.....	18
5.7 Leikinnällisellä musiikkitoiminnalla kokemusten jakamiseen ja yhteisöön kiinnittymiseen	19
5.8 Monipuolinen musiikkiliikunta rakentamassa yhteisöllisyyttä	20
6. Pohdinta	21
6.1 Johtopäätökset	22
6.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	25
6.3 Jatkotutkimusideat.....	26
7. Lähteet	27

1. Johdanto

Tutkielmassani tutkin, miten musiikkikasvatuksella voi tukea lapsen kokemaa yhteisöllisyyttä varhaiskasvatuksessa. Musiikkikasvatuksesta on puhuttu niin kauan, kuin musiikki ja laulu ovat olleet koulujen oppiaineena (Louhivuori, Paananen ja Väkevä, 2009). Musiikkikasvattajat pyrkivät perustelemaan oppiaineensa merkitystä eri puolilla maailmaa, sillä aihe on ajankohtainen (Louhivuori ym., 2009). Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (2019, s. 159) raportissa mainitaan musiikkikasvatuksen olevan varhaiskasvatuksessa satunnaista ja kuinka musiikkikasvatus ei ole päivittäistä arkea. Raportin mukaan taideaineiden toteutumisessa havaittiin puutteita, erityisesti alle 3-vuotiailla (Karvi, 2019). Luokkala (2018) kertoo tutkimassaan tutkimuksessa, kuinka kasvattajat olivat innokkaita toteuttamaan monipuolista musiikkikasvatustoimintaa, mutta sen toteutumiseksi löytyi esteitä. Suurimpia esteitä olivat henkilökunnan arkuus, rajallisuuden tunto, epäröivät asenteet ja kriittisyys musiikkitoiminnasta. Haluan tutkielmallani ehkäistä tällaisia ajatustapoja, jotta musiikkikasvatus voi tukea lapsen kokemaa yhteisöllisyyttä. Huhtinen-Hildén (2023) kertoo tutkimuksessaan, kuinka musiikkikasvatus voidaan nähdä kulttuurihyvinvoinnin edistämisenä ja kuinka sen lisääminen on investointi tulevaisuuden toivolle. Hän painottaa musiikkikasvatuksen merkitystä yhteisöllisen hyvän rakentumiselle ja kuinka liittymisen ja yhteisön hyvän edistämisen kokemukset vahvistavat yhteiskunnan hyvinvointia. Koen musiikkikasvatuksen siis tärkeäksi tutkimuksen kohteeksi sen yhteiskunnallisen merkittävyyden takia.

Yhteisöllisyydestä ei ole tarpeeksi tutkimusta varhaiskasvatuksen näkökulmasta (Koivula & Eerola-Pennanen, 2022). Nikkanen (2014) painottaa musiikkikasvatukseen liittyvässä tutkimuksessaan, että yhteisökasvatuksessa kaikki yhteisön jäsenet ovat tasa-arvoisia. Tutkimuksen mukaan yhteisöllinen lähestymistapa on auttanut lapsia vastuullisuuteen, työn arvostamiseen ja toisten hyväksymiseen sekä yhteisön sisäistä yhteenkuuluvuuden tunnetta ja turvallisten rajojen asettamista (Nikkanen, 2014). Uusitalo ja Hautakankaan (2023) mukaan osallisuuden ja yhteisöön kuulumisen kokemukset tuottavat psykologista turvaa sekä suojaavat tervettä kehitystä monipuolisesti. Heidän mukaansa turvallinen ympäristö, jossa ihminen tuntee olevansa arvostettu sekä olevansa yhteisön jäsen, on välttämätöntä ihmisen hyvinvoinnille. Ranta (2021) kertoo, kuinka lapsella on oikeus kuulua ryhmään, löytää oma paikkansa ja tuntea yhteenkuuluvuutta. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) painotetaan yhteisöllisyyden ja ryhmään kuulumisen olevan oikeus (OPH, 2022). Lisäksi laaja-alaisen osaamisen kehittäminen edistää lasta kasvamaan yhteisönsä jäseneksi (OPH, 2022).

Varhaiskasvatuksessa on huolehdittava, että jokainen lapsi kokee ryhmän jäsenenä olonsa hyväksytyksi omana itsenään (OPH, 2022).

Valitsin tutkimusaiheen, sillä koen musiikin itselle mielenkiintoiseksi ja ajattelen, että sitä voisi hyödyntää lapsen kokeman yhteisöllisyyden vahvistamisessa. Haluan myös tulevana varhaiskasvatuksen opettajana ottaa huomioon työssäni, että lapsi tuntisi olevansa osa ryhmää ja yhteisöä. Tutkimuksen tarkoitus on auttaa lisäämään tietoisuutta yhteisöllisyyden tukemisen tärkeydestä sekä musiikkikasvatuksesta pedagogisena työvälineenä. Olen huomannut varhaiskasvatuksen kentällä, että musiikkikasvatuksen toteuttamisessa on vielä kehitettävää. Olisi tärkeää, että musiikkikasvatuksella tavoitteellisesti huomioitaisiin ja tuettaisiin lapsi yhteisön jäsenenä. Ajattelen yhteisöllisyyden tukemisen olevan tärkeää lapsen tulevaisuuden kannalta, jotta hän ei syrjäytyisi ja hän saisi rikastuttavia kokemuksia yhteisön jäsenenä. Nivala (2021) kertoo tutkimuksessaan, kuinka yksinäisyyden polku voi alkaa monella varhaiskasvatusikäisellä lapsella ja jatkua läpi elämän. Lapsuudessa koettu yksinäisyys voi jättää syvät jäljet ja se voi aiheuttaa tulevaisuudessa sosiaalista syrjäytymistä sekä vakavia mielenterveysongelmia (Nivala, 2021). Valitsin kontekstiksi varhaiskasvatuksen, sillä varhaisikäisten lasten kehitystä on mielenkiintoista tutkia. Yhteisöllisyyden kehittyminen ja ryhmässä olemisen taidot ovat suuressa kehityksessä varhaisessa iässä (Mertz, 2023).

2. Musiikkikasvatus

2.1 Musiikkikasvatus ja sen tavoitteet

Musiikkikasvatus käsite sisältää kaksi tutkimuskohdetta, joita ovat musiikki ja kasvatus (Louhivuori, 2003). Louhivuori (2003) kertoo, kuinka kasvatus-sanalla viitataan musiikin laajempaan, kasvatukselliseen merkitykseen eli musiikin avulla kasvamiseen kelvolliseksi yhteiskuntamme jäseneksi. Myös musiikkipedagogiikka liitetään yleensä musiikkikasvatus käsitteeseen, joka tarkoittaa musiikin opetuskäytäntöjä ja didaktisia, menetelmällisiä ratkaisuja. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) musiikkikasvatus käsitteenä määritellään yhdeksi ilmaisun muodoksi. Siellä mainitaan musiikin kuuluvan osana taidekasvatukseen ja kuinka varhaiskasvatuksessa pyritään tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön (OPH, 2022).

Musiikkikasvatuksella on monenlaisia tavoitteita. Musiikin yleisempänä tavoitteena on tukea kokonaisvaltaisesti lapsen kasvua (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017). Opetushallitus (2022) korostaa musiikkikasvatuksen tavoitteeksi vahvistaa lapsen musiikillisia kokemuksia sekä kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lindeberg-Piironen ja Ruokosen (2017) mukaan yleisiä musiikillisiä tavoitteita ovat muun muassa kokea musiikin tuomia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä kokemuksia, kehittää melodisen ja harmonisen ajattelun kehittymistä, musiikillisten taitojen kehittymistä sekä musiikkikulttuureihin tutustumista. Toisaalta pienten lasten kanssa on oleellisempaa tavoitella lasten sosiaalisen ja tunne-elämän alueen vahvuuksien kehittämistä (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 354). Niitä ovat esimerkiksi positiiviset kokemukset ryhmässä musisoinnista, hyödyntää luovia ideoita sekä tukea lapsia yksilöllisesti (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017). Simojoen (1991) mukaan musiikkikasvatuksen tarkoituksena ei ole kasvattaa hyviä muusikoita vaan hyviä ihmisiä.

2.2 Musiikkikasvatuksen merkitys

Suomessa taidekasvatuksen vaikutusten merkitystä on painotettu myönteisiksi, muun muassa mahdollisia heijastusvaikutuksia yksilön kasvuun ja kehitykseen sekä kognitiivisten kykyjen

kehitykseen tai sosiaalisiin taitoihin (Louhivuori ym., 2009). Hujalan, Turjan ja Alijoen (2020) mukaan ”musiikkia, kuten kaikkia taiteita, voidaan käyttää kasvatuksessa kolmitahoisesti: kasvamiseen musiikillisessa ilmaisussa, musiikin tietämyksessä ja musiikin avulla”. Myös Lindeberg-Piironen ja Ruokonen (2017) kertovat tutkimuksessaan musiikkikasvatuksella olevan positiivisia vaikutuksia yhteyksiä lapsen laaja-alaisen oppimiskyvyn edistämässä kaikilla kehityksen ja oppimisen tasoilla. Mertzin (2023) tutkimuksen mukaan lapsena koetulla musiikkikasvatuksella on vaikutus mielenterveyden kehittymiseen nuoruuteen ja aikuisuuteen saakka.

Jordan-Kilki, Kauppinen ja Viitasalo-Korolainen (2012) myös korostavat musiikin merkitystä vuorovaikutuksellisenä tunteiden ilmaisun ja jakamisen välineenä. Musiikilla on tärkeä merkitys sosiaalisten suhteiden, vuorovaikutuksen ja yhteenkuuluvuuden muodostumisessa sekä se vaikuttaa kokemukseen ryhmään kuulumisesta (Jordan-Kilki ym., 2012). Myös Surakan (1994) mukaan ryhmätilanteessa, esimerkiksi päiväkotiryhmässä, korostuu sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja yhteistoimintaan oppiminen. Yhdessä toimiminen on selkeästi avainasemassa yhteisöllisyyden tuntemiseen. Surakka (1994) kertoo, kuinka lapsi harjaantuu kuuntelemaan ja odottamaan esityksiä sekä toimimaan itse mukana lauluissa ja leikeissä, joita esitetään yhteisesti.

2.3 Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa

Kaikilla lapsilla on yhtäläinen oikeus varhaiskasvatukseen (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Varhaisiän musiikkikasvatuksen lähtökohtana on välittää lapsille rakkaus musiikkia ja musisointia kohtaan (Ruokonen, 2007). Ruokosen (2007) mukaan varhaiskasvatuksen musiikkikasvatuksen tavoitteena on kehittää lasta kokonaisvaltaisesti ja rikastuttaa persoonallisuuden kaikkia osa-alueita. Ruokonen (2023) kertoo, kuinka musiikkipedagogiikkaa toteutetaan lapsen iän ja kehitystason mukaisesti ja lapsen mielenkiinnon kohteista sekä leikistä lähtien yhteisöä ja jokaista lasta yksilönä musiikilliseen ilmaisuun innostaen. Musiikkia voi toteuttaa varhaiskasvatuksessa suunnitellusti tai spontaanisti ja kaikki toiminnalliset hetket ovat kasvatuksellisesti merkittäviä. Musiikkikasvatukseen kuuluu musiikin kuuntelua, laulamista, soittamista ja musiikin mukaan liikkumista. Siihen kuuluvat myös yhdessä koetut ilon ja mielihyvän kokemukset, jotka ovat tukemassa lapsen kasvua ja kehitystä. Päiväkoti on varhaisikäisen lapsen keskeisin musiikillinen ympäristö, joten musiikkikasvatustoiminnan toteuttaminen varhaiskasvatuksessa on merkittävää. Varhaiskasvatuslain

(540/2018) yhtenä tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteisiä oppimiskokemuksia.

3. Lapsen kokema yhteisöllisyys varhaiskasvatuksessa

Yhteisöllisyys käsitteenä ei ole mikään yksinkertainen sen muuttuvan luonteen vuoksi (Koivula, 2010). Koivula (2010) mainitsee käsitteen ongelmallisuudesta ja sen käsitteen arkisesta väärinkäytöstä, joten on tarpeellista määritellä käsite selkeästi.

Juutinen (2018) kertoo tutkimuksessaan, kuinka yhteisöllisyyden tunne käsitteenä viittaa yksilön emotionaaliseen kiintymykseen muihin yksilöihin ja yhteisöihin. Allen (2019) puolestaan kuvailee artikkelissaan, kuinka yhteisöllisyyden tunne on perustavanlaatuinen motivaatio, jota tukee pakottava kuulumisen tarve ja jota pyrimme jatkuvasti löytämään ja ylläpitämään (viitattu lähteessä (Baumeister & Leary, 1995; Maslow, 1957). McMillan (1976) on kuvaillut käsitettä keskinäisestä tunteesta yhteen kuulumisesta ja toisen tärkeydestä itselleen (viitattu lähteessä Koivula, 2010). Koivula (2010) kuvailee yhteisöllisyyden olevan kokemuksellista, yhteiseen toimintaa sitoutuneisuutta sekä yhteisön jäsenten tunteisiin perustuvaa.

Yhteenkuuluvuus ja yhteisöllisyys ovat hyvin samaa tarkoittavia käsitteitä. Hännikäinen (2018) kertoo artikkelissaan yhteisöllisyyden käsitteen linkittyneen yhteenkuuluvuuden tunteen käsitteeseen. Hän kuvailee, kuinka yhteisöllisyyden tunne voi olla väliaikaista tietyssä tilanteessa tai se voi olla pitkäaikaista tunnetta. Yhteisöllisyys voi olla myös kahden ihmisen välisen tuntemaa läheisyyttä, niin kuin kaverisuhteessa (Hännikäinen, 2018). Hännikäisen (2018) mukaan yhteisöllisyyden tunne voi myös muodostua yhdessä tekemisestä uudelleen ja uudelleen.

Lapsen kokeman yhteisöllisyyden tukeminen varhaiskasvatuksessa on ehkäisevä tekijä syrjäytymiselle ja yksinäisyydelle (Nivala, 2021). Nivalan (2021) mukaan varhaiskasvatustutkimuksessa on vallinnut kehityspsykologinen käsitys, jossa ajatellaan, että pienet lapset eivät koe yksinäisyyttä. Totuus onkin, että kaikki varhaisikäiset lapset voivat tuntea yksinäisyyden tunnetta. Eisenberger (2011) kertoo, miten yhteisön ulkopuolelle jääminen aiheuttaa emotionaalista kipua, joka aktivoi samoja aivoalueita kuin fyysinenkin kipu (viitattu lähteessä Uusitalo & Hautakangas, 2023). Uusitalo ja Hautakangas (2023) kertovat, miten syrjäyttäminen aktivoi stressijärjestelmän, aiheuttaa kielteisiä tunteita, kuormittaa tiedonkäsittelytoimintoja sekä

vaarantaa yksilön hyvinvointia ja altistaa monille sairauksille. Nivalan (2021) mukaan lapsen pitkään jatkunut syrjäytymisen ja yksinäisyyden tunne voi aiheuttaa arvottomuuden, toivottomuuden, ulkopuolisuuden ja hylätyksi tulemisen tunteita sekä jopa itsetuhoisuutta. Uusitalo ja Hautakangas (2023) kertovat, kuinka kokemukset osallisuudesta ja yhteisöön kuulumisesta tuottavat turvallisuuden tunteen ja suojaa tervettä kehitystä. Heidän mielestään on myös ihmisen hyvinvoinnille välttämätöntä kuulua olevansa tärkeä yhteisön jäsen ja jossa hän tuntee olevan arvostettu. Uusitalo ja Hautakangas (2023) kertovat ryhmässä toimimisen jääneen varhaiskasvatuksessa taka-alalle, joka voi olla osaksi syynä lasten syrjäytymiselle.

4. Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymys

Tutkielmani käsittelee musiikkikasvatusta ja sen positiivisia vaikutusta lapsen kokemaan yhteisöllisyyteen. Tarkastelen tutkimuksessani nimenomaan yksilön eli lapsen tuntemaa yhteisöllisyyden tunnetta yhteisössä. Tutkielmassani nousee esille erilaisia tekijöitä ja pedagogisia työvälineitä, jotka auttavat musiikkikasvattajaa työssään tukemaan lapsen yhteisöllisyyden tunnetta. Niitä ovat musiikkikasvattajan rooli, ryhmään ja yhteisöön kuuluminen, osallistaminen, tuettu vuorovaikutus, yhdessä laulaminen ja soittaminen, leikinällinen toiminta ja monipuolinen musiikkiliikunta.

Tutkimukseni tavoitteena on antaa tietoa musiikkikasvatuksen merkityksestä ja sen positiivisesta vaikutuksesta lapsen kokemaan yhteisöllisyyteen. Tutkielman tarkoitus on, että se antaisi pedagogisia työvälineitä varhaiskasvatuksessa työskenteleville ja herättäisi kehittämään omaa ammattijuuttaan niin musiikkikasvatuksen ja lapsen osallistamisen osa-alueilla. Nivala (2021) painottaa tutkimuksessaan, kuinka lapsen kokemaa yksinäisyyttä aliarvioidaan helposti, vaikka sen vakavista seurauksista on lisätty tietoisuutta. Sen takia koen tärkeäksi lisätä varhaiskasvatuksen kentällä työskentelevien tietoisuutta lapsen syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Lisäksi nykyään kannustetaan oppimaan ja kehittymään toiminallisuuden avulla ja koen musiikin olevan niihin erittäin hyvä keino. Toiminnallinen tekeminen kehittää myös yhteenkuuluvuutta ja sitä kautta syrjäytymisen ehkäisemistä (Nivala, 2021).

Tutkielmani vastaa kysymykseen:

Miten musiikilla voidaan tukea lapsen kokemaa yhteisöllisyyttä varhaiskasvatuksessa?

4.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmänä tutkimuksessani toimii kuvaileva erityisesti narratiivinen kirjallisuuskatsaus. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus sisältää aineistoja, joiden käyttö ei vaadi tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä (Salminen, 2011). Sen takia tutkimusmenetelmä antaa minulle mahdollisuuden käyttää

monipuolisesti lähteitä ja vastaten laajasti tutkimuskysymykseeni. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus antaa tutkimukselle johdonmukaisen kokonaisuuden sekä monipuolisia näkökulmia, mitä tarkastella (Salminen, 2011). Kangasniemi ja kollegat (2013) mainitsevat myös, kuinka kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuskysymys voi olla väljä, jolloin ilmiötä voi tarkastella monesta näkökulmasta. Narratiivisessa tutkimustyyliä yhdistyy useiden tutkijoiden näkökulmat luoden monipuolisen kokonaisuuden (Salminen, 2011). Tutkimustyyli sopiikin tutkimukseni kontekstiin, sillä sitä on käytetty opetuksen alalla, mikä mahdollistaa ajankohtaista tietoa (Salminen, 2011).

Kangasniemi ja kollegat (2013) mainitsevat kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineistojen muodostuvan aiemmin julkaistuista merkityksellisestä tutkimustiedosta sekä yleisemmin elektronisista tieteellisistä tietokannoista. Kangasniemen ja kollegoiden (2013) mukaan aineistojen täytyy tehdä vuorovaikutuksellista reflektointia suhteessa tutkimuskysymykseen, mihin olen tutkimuksessani pyrkinyt. Näin tutkimuskysymykseen saadaan mahdollisimman tarkentunut vastaus. Aineistoja etsiessä ja lukiessa mietin niiden eettisyyttä. Eskola ja Suoranta (1998) mainitsevat tutkijan joutuvan tekemään lukuisia eri päätöksiä, jotka muovaavat tutkimuksen eettisyyttä. Yritin huomioida tutkimuksessani aineistojen luotettavuuden muun muassa katsomalla onko se vertaisarvioitu. Aineistoja etsiessäni, pidin koko ajan mielessä, mitä tutkimus pitää sisällään, mistä se koostuu ja onko se laadukas. Eskola ja Suoranta (1998) kertovatkin aineiston tieteellisyyden kriteerin olevan laatu eikä määrä.

Aloitin tutkielmani valitsemalla aiheen, joka hyödyttää minua tulevana varhaiskasvatuksen opettajana. Koin tutkielman aiheen valitsemisen ensin haastavana, mutta lopulta aineistojen avulla löysin itselle sopivan aiheen. Valitsin aiheen mielenkiintoni ja aiheen merkittävyyden takia. Musiikki itsessään on ollut minulle aina mielenkiintoista ja sen tuominen varhaiskasvatukseen kontekstiin on mukavaa tutkia. Lapsen kokeman yhteisöllisyyden tunteen tukeminen nousi omasta huolesta nykyajan lasten syrjäytymisen ja yksinäisyyden lisääntymisen takia (Nivala, 2021). Seuraavaksi pohdin, miten muotoilisin tutkimuskysymyksen. Halusin muotoilla tutkielmani kysymyksen niin, että se antaisi pedagogisia työvälineitä musiikkikasvattajan tueksi. Tutkimusten perusteella valitsin varhaiskasvatukseen kontekstiksi, sillä siinä varhaisiässä yhteisöllisyyden muodostuminen on tärkeää lapsen hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen vuoksi (Hujala ym., 2020). Pohdin ensin, että tutkinko musiikinopettajan vai musiikkikasvattajan näkökulmasta, mutta lopulta valitsin musiikkikasvattajan. Ajattelen, että musiikkikasvattaja voi olla kuka vain työntekijä päiväkodin ryhmästä. Tämän avulla

tutkielmani antamia pedagogisia menetelmiä voi käyttää laajemmin lapsiryhmälle, jonka avulla mahdollisuudet lapsen kokemalle yhteisöllisyyden muodostumiselle olisi varmemmat. Repo ja kollegat (2019) ovat tutkineet koko päiväkotihenkilöstön näkökulmasta varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumista. Niihin kuuluivat muun muassa taiteellinen kokeminen ja ilmaisu (Repo ym., 2019). Koen siis tärkeänä tarkastella tutkielmani aihetta musiikkikasvattajan näkökulmasta, jotta koko henkilöstö saisi pedagogisia menetelmiä omaan työhönsä.

Tutkielmani aineistoja etsin enemmän elektronisista tietokannoista. Kotimaisena tietokantana käytin Oula-Finnaa ja kansainvälisenä tietokantana EBSCO:a ja Google Scholaria. Käytin tutkielmassani tieteellisiä vertaisarvioituja kotimaisia sekä kansainvälisiä artikkeleita ja väitöskirjoja sekä varhaiskasvatukseen liittyviä asiakirjoja. Etsin lähteitä tutkimukseeni hakusanoilla varhaiskasvatus musiikki, musiikkikasvatus, musiikkikasvattaja, yhteisöllisyys, yhteisö, yhteenkuuluvuus, ja ryhmään kuuluminen. Samat hakusanat toimivat englanniksi nimillä early childhood education, music, music education, music educator, community, a sense of belonging ja belonging to the group.

Tutkielmani aihe muodostui mielenkiinnonkohteistani. Eskola ja Suoranta (1998) nostavatkin esille, että tutkimusaihe voi olla itselle hyvinkin läheinen ja samaan aikaan tutkia aihetta objektiivisesti, joten uskon aiheen kiinnostavuuden vain olevan minulle hyödyksi. Objektiivisyys syntyy omasta teoreettisesta pohdinnasta ja lukeneisuudesta (Eskola & Suoranta, 1998). Musiikki on ollut aina mielestäni kiinnostavaa, joten sitä myötä musiikkikasvatus on noussut mieleiseksi opiskelujen aikana sekä on mielenkiintoista löytää pedagogisia musiikkikasvatuksen keinoja lapsen kehityksen tueksi. Yhteisöllisyys nousi tutkimuksen toiseksi aiheeksi, sillä nykypäivän lasten ja nuorten syrjäytyneisyydestä on ollut puhetta. Yksilön yhteisöllisyyden tukeminen on tärkeää nimenomaan varhaislapsuudessa, jotta riski syrjäytyä tulevaisuudessa ei ole niin suuri. Varhaiskasvatus muodostui kontekstiksi, sillä päiväkotiyhteisö on yksi lapsen ensimmäisistä. Lapsi ei voi vaikuttaa, millaiseen yhteisöön hän siellä päätyy, joten musiikkikasvattajalla on siinä suuri merkitys. Tutkimuskysymyksen muodostamisessa oli aluksi haasteita. Rajaaminen oli haastavaa, mutta lopulta päädyin musiikkikasvatuksen, yhteisöllisyyden ja varhaiskasvatuksen näkökulmiin.

5. Tutkielman tulokset

5.1 Musiikkikasvatus tukemassa lapsen kokemaa yhteisöllisyyttä varhaiskasvatuksessa

Tutkielmassani tarkastelen erilaisia tekijöitä ja pedagogisia keinoja, miten musiikkikasvatus voi toimia lapsen kokeman yhteisöllisyyden tukena varhaiskasvatuksessa. Juutinen (2018) kuvailee, kuinka yhteenkuuluvuus ei muodostu vain lasten muodostaessa päiväkotiryhmän, vaan sen eteen täytyy tehdä töitä. Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) kerrotaan, että on tärkeää tunnistaa ja järjestää lapselle tarkoituksenmukaista tukea. Bowlby (1979) kertoo kehittämästään kiintymyssuhdeteoriasta, joka kertoo lapsen taipumuksesta muodostaa tunnesiteitä toisiin ihmisiin. Teorian mukaan ihmislapsella on synnynnäinen tarve suuntautua toista ihmistä kohti. Mertz (2023) kertoo tutkimuksessaan, kuinka musiikkikasvatus vahvistaa lapsen yhteenkuuluvuutta. Hänen mukaansa musiikkikasvatukseen osallistuminen yhdistää ihmisiä ei pelkästään musiikissa vaan muissakin aktiviteeteissä. Louhivuoren ja kollegoiden (2009) mukaan musiikki auttaa sosiaalisten verkostojen syntymisessä ja yksilöiden välisten suhteiden luomisessa.

Eri ilmaisun muotoihin tutustuminen kehittää osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla (OPH, 2022) Musiikillisia valmiuksia voidaan kehittää hahmottamalla äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa leikkinnällisen toiminnan kautta. Musiikkia voidaan harjoittaa lasten kanssa muun muassa laulamalla, loruilemalla, erilaisten soittimien kokeilemisella, musiikin kuuntelulla ja musiikin mukaan liikkumisella. (OPH, 2022). Hujalan, Turjan ja Alijoen (2020) mukaan varhaisiän musiikkikasvatus liittyy varhaiskasvatuksen tavoitteelliseen toimintaan omana pedagogisen toiminnan osana. Varhaiskasvatuslain (540/2018) tavoitteiden mukaan lapselle on toteutettava leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa pedagogista toimintaa. Seuraavissa kappaleissa tuleekin edellä mainittuja asioita ilmi, joissa käsitelen musiikkikasvatuksen erilaisia menetelmiä.

5.2 Musiikkikasvattajan rooli lapsen kokeman yhteisöllisyyden rakentumisessa

McPherson ja Welch (2012) pohtivat tutkimuksessaan, että kuka voi olla musiikkikasvattaja. Yleensä musiikkikasvattajan oletetaan olevan musiikin asiantuntija, mutta McPherson ja Welch (2012) kertovat, että musiikkikasvattajaksi ei pääse olemalla muusikko. Musiikkikasvattajan on tärkeää

huomioida peruslähtökohdat varhaisikäisten lasten musiikkikasvatuksessa (Luukkala, 2018). Niitä ovat aikuisen oma asenne ja kontakti lapsiin, kyky heittäytyä ja samalla säilyttää tilanne kontrollissa, kyky kuunnella ja kommunikoida (Luukkala, 2018). Musiikkikasvattaja on se, joka tuntee kriittisesti sekä musiikillisen opetuksen keinot että tavoitteet (McPherson ja Welch, 2012). Huhtanen ja Hirvonen (2013) kertovat, kuinka musiikkikasvattajan työssä ei voi toimia mekaanisesti ja ulkokohtaisesti vaan on käytettävä itseään omalla persoonallisella tavalla. He painottavat musiikkikasvattajan identiteettiä, joka toimii eräänlaisena työvälineenä, jonka kautta opetetavat asiat välittyvät. Huhtanen ja Hirvonen (2013) mainitsevat, kuinka oikotietä musiikkikasvattajuuteen ei ole, vaan koulutus on avainasemassa monella tapaa.

Koivula ja Eerola-Pennanen (2022) kuvailevat musiikkikasvattajan roolin tärkeyttä. He kertovat, kuinka päiväkotiryhmän jäsenyys on ennalta määrättyä, joten kasvattajalla on suuri merkitys oman ryhmän yhteisöllisyyden muodostumisessa ja osallisuuden huomioimisessa. Myös Juntunen ja kollegat (2013) perustelevat musiikkikasvattajan merkitystä, sillä mahdollisuus musiikin tekemiseen ja oppimiseen on viime kädessä musiikkikasvattajan vastuulla. Lindeberg-Piironen ja Ruukonen (2017) kertovat musiikkikasvattajan roolista ja hänen vastuutansa päivittää omaa näkemystään sekä kerätä oman työn hyödyksi tietoa ja taitoa. On myös tärkeää pystyä refleктоimaan omaa työtään sekä muuttamaan toimintatapojaan tarvittaessa (Lindeberg-Piironen & Ruukonen, 2017). Musiikkikasvattajan rooli on erityisen tärkeää varhaiskasvatuksessa, sillä Huisman ja Laukkanen (2007) kertovat, että mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä suurempi merkitys opettajan kyvyllä keskittyä lapsen yksilöllisiin kokemuksiin ja elämyksiin.

Koivula ja Eerola-Pennanen (2022) kertovat, kuinka lapsi saattaa ryhmäytymisestä huolimatta jäädä ryhmän ulkopuolelle ja tuntea olonsa syrjityksi. Kasvattajalla onkin tärkeä rooli näiden ehkäisemiseksi (Koivula & Eerola-Pennanen, 2022). Kasvattajan täytyy olla valmis arvioimaan omaa toimintakulttuuria ja millaista sosiaalista vuorovaikutusta kasvattaja tarjoaa (Juntunen, Nikkanen ym., 2013). Myös Seppänen ja Lindeberg-Piironen (2017) kuvailevat musiikkikasvattajan tehtäväksi kannustaa lasta omalla esimerkillään itseilmaisuun ja osallistumiseen. Huhtinen-Hildénin (2023) mukaan opettajan tehtävänä on myös kannatella ja ohjata luovaa ryhmätilannetta pedagogisella ammattitaidollaan sekä sensitiivisyydellään. Näiden avulla yhteinen toiminta voi rakentua dialogiseksi, turvalliseksi ja hyväksyväksi kaikille osallistujille (Huhtinen-Hildén, 2023). Kasvattaja voi korostaa turvan merkkejä esimerkiksi lempeällä katseella, kosketuksella ja rauhoittavalla äänellä, Uusitalo ja Hautakangas (2023) kertovat. Soveltaen pedagogisia käytäntöjä musiikkikasvatustoimintaan, on kasvattajan havainnoitava jatkuvasti lapsiryhmän sosiaalista

rakennetta, joihin kuuluvat mukaan lukien hierarkiat, säännöt ja normit (Koivula & Eerola-Pennanen, 2022).

Yhtenä esimerkkinä musiikkikasvattajan roolin tärkeydestä voi olla Juntusen ja kollegoiden (2013) kertomasta Soivat sanat -sävellysprojektista, jossa oppilaat saivat olla mukana säveltämisessä. Oppilailta kysyttiin palautetta, jolla voidaan määritellä pedagogiikkaan liittyviä ongelma- ja kehittämisalueita musiikkikasvattajan näkökulmasta. Yhdeksi näkökulmaksi nousi opettajan pedagoginen ajattelu ja siihen kuuluva ryhmätoiminta. On tärkeää, että musiikkikasvattaja luo ryhmätoimintaa, jossa yhteishenki ja ryhmätyötaidot paranevat ja oppii myös kuuntelemaan toisia. (Juntunen ym., 2013).

5.3 Ryhmään ja yhteisöön kuulumisen musiikkikasvatuksen avulla

Musiikin avulla voidaan luoda ihmisyhteisöjä (Marjanen, 2022). Lapsen liittyminen yhteisöön ja osallistuminen yhteisön toimintaan tukevat yhteisöön kuulumisen tunteen kehittymistä (Nivala, 2021). Mertz (2023) kertoo musiikin tutkimuksessaan, kuinka ensimmäinen edellytys, jotta lapsi voi tuntea itsensä osaksi ryhmää ja tuntea yhteisöllisyyttä on ryhmän jäseneksi tuleminen. Koivula ja kollegat (2022) kertovat toisaalta yhteisöllisyyteen yleensä liitettävien mielikuvia ryhmän toiminnasta ja osallistumisesta. Mertzin (2023) mukaan vahva yhteisö voi tarjota lapsille yhteenkuuluvuuden tunnetta ikätovereidensa keskuudessa. Yhteisön jäsenyys rakentuu toiminnassa ja edellyttää pääsyä yhteiseen toimintaan. Koivulan ja kollegoiden (2022) mukaan ryhmään osallistuminen ja sen jäsenyyden saavuttaminen ei aina kulu ongelmitta, sillä erilaiset hierarkiat ja ryhmän ulkopuolelle jääminen on osa prosessia. Ranta (2021) kertoo ryhmän jäsenyyteen kuuluvan myös ryhmän rajat, jotka määrittävät ryhmään kuuluvat jäsenet. Näissä tilanteissa lapsi voi jäädä ryhmänsä ulkopuolelle (Ranta, 2021). Koen ryhmään kuulumisen olevan suurin edellytys yhteisöllisyyden kehittymiselle. Koivula ja kollegat (2022) mainitsevatkin lapsen saavuttavan vähitellen lapsiryhmän jäsenyyden yhteiseen toimintaan osallistumisen ja yhteisten toimintatapojen kautta. Musiikkikasvatus on oivallinen tapa toteuttaa yhteistä toimintaa, jonka avulla lapsi voi saavuttaa ryhmän jäsenyyden.

Lapset muodostavat ryhmää muun muassa vahvistamalla yhteenkuuluvuutta ja ”me”-tunnetta, mutta suojelevat ja ylläpitävät erilaisin rituaalien, vuorovaikutustapojen ja toimintojen kautta oman ryhmänsä rajoja (Koivula ym., 2022). ”Me”-tunnetta voidaan Rannan (2021) mukaan korostaa

käyttämällä me-kieltä, jota kasvattaja voisi tuoda musiikkitoimintaansa mukaan. Rannan (2021) mukaan, jokainen ryhmä on erilainen ja ryhmäytyminen vaatii jatkuvaa työtä ja harjoittelua. Hänen mukaansa lapsiryhmässä toimiessa kasvattajan täytyy toimia aina sensitiivisesti ottaen huomioon ympärillä olevat vertaissuhteet. Me-kielen käyttäminen voi rakentaa positiivisen ryhmähengen rakentamista ja se voi ehkäistä kiusaamistapauksia (Ranta, 2021).

Mertz (2023) kertoo tutkimuksessaan, kuinka musiikkikasvatus yhdisti oppilaita, huolimatta heidän monimuotoisuudestaan. Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan varhaiskasvatuksessa täytyy kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kielellisiä, kulttuurisia, uskonnollisia ja katsomuksellisia taustoja. Mertzin (2023) kertoman tutkimuksen mukaan lapset osallistuvat ryhmän musiikkitoimintaan, vaikka he eivät edes puhuneet samaa kieltä. Lapset rakensivat keskenään yhteisen kielen, jotta he pystyivät kommunikoimaan (Mertz, 2023). Musiikin avulla pystyttiin rakentamaan oppilaiden välillä yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuutta (Mertz, 2023). Rannan (2021) mukaan yhteisöllisyyteen ja ryhmän dynamiikkaan on erityisesti kiinnitettävä huomiota, kun ryhmässä tapahtuu muutoksia. Musiikkikasvattaja voi huomioida, jos ryhmään tulee uusi lapsi, niin suunnitella ryhmän toiminta kaikille toimivaksi. Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan täytyy edistää yhdenvertaisuutta sekä sukupuolten välistä tasa-arvoa, mikä täytyy erityisesti huomioida ryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Musiikkikasvatus voi olla mullistavaa yhteisöllisyyden tukemiseksi, sillä Mertzin (2023) kertomassa tutkimuksessa oli huomattu positiivisia käännteitä ujojen lapsien kohdalla. Heillä oli ollut helpompaa osallistua musiikkitoimintaan verrattuna muuhun toimintaan, koska he tunsivat enemmän olonsa osaksi ryhmää. Tämä on hyvin tärkeää yksilön näkökulmasta, sillä on tärkeää, että kaikki ryhmässä tunsivat olonsa osalliseksi ja lapsi tuntisi olonsa osaksi ryhmää.

Musiikkikasvattaja voi hyödyntää musiikkikasvatustoiminnassaan pienryhmäpedagogiikkaa. Leinonen (2020) kertoo, kuinka aikuisen sitoutumisella ja pedagogisella panostuksella voidaan saada toimintaa, jossa yhteisöllisyyden kokemuksen ja yhteenkuuluvuuden tunne vahvistuu. Ryhmässä soittamisen tärkeyttä ovat perustelleet Ilari ja kollegat (2021). Heidän mielestään ryhmämusiikkikasvatuksen ja kollektiivisen musiikinteon toteuttaminen turvallisessa tilassa voi muodostaa yhteenkuuluvuuden tunteen, mikä lisää lapsen kokemaa yhteisöllisyyttä. Pienryhmäpedagogiikan ylläpitämiseksi on tärkeää sen jatkuvuus ja pedagoginen suunnittelu (Kataja, 2020). Katajan (2020) mukaan pienryhmiä suunnitellessa on tärkeää huomioida, että ei erottaisi kavereita, joiden yhteistoiminta voi olla vauhdikasta, äänekästä ja riitaisaakin ja tätä voi huomioida suunnitellessa musiikkikasvatus toimintaa. Kataja (2020) kertoo, että yhdessä toimiminen, yhteisen

elämäisen pelisäännöt, oman käyttäytymisen säätely ja ristiriitojen selvittely on elämän kannalta keskeisiä opeteltavia asioita. Musiikkikasvattajan olisi tärkeää huomioida pari- ja ryhmäjoissa, että ei aina jakaisi parhaita kavereita pareiksi vaan joskus on hyvä myös rohkaista lasta kokeilemaan ja osallistumaan, painottaa Ranta (2021) ryhmäjoista. Näiden avulla vahvistetaan lasten osallisuuden tunnetta sekä yhteisöllisyyden muodostumista. Olen huomionut tutkielmassani nimenomaan yksilön kokemaa yhteisöllisyyttä ja Leinonen (2020) mainitseekin pienryhmän antavan lapsille ja aikuiselle mahdollisuuden yhteiseen kohtaamispaikkaan, jossa yksittäisten lasten kokemuksista ja aloitteista tulee ryhmän yhteistä pääomaa.

5.4 Osallistavalla musiikkikasvatuksella yhteisöllisyyden kokemiseen

Yhteisöllisyyden tutkiminen osallisuuden näkökulmasta on jäänyt vähälle (Nivala, 2021). Nivala (2021) kertoo tutkimuksessaan myös, miten vähäisesti on tutkittu pedagogisia keinoja lapsen kuuluakseen yhteisön jäseneksi. Ilarin ja kollegoiden (2021) artikkelissa tuli ilmi, kuinka pitkäkestoinen osallistuminen musiikkitoimintaan voi edistää yhteistyötä ja vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta ja ryhmään kuulumista. Koivula ja Eerola-Pennanen (2022) ovat sitä mieltä, että yhteisöllisyyteen liitetään muun muassa mielikuvia yhteisestä toiminnasta sekä siihen osallistumisesta. He kertovat lapsien toteuttavan ja rakentavan jäsenyyttä yhteiseen toimintaan osallistumisen avulla. Myös Huhtinen-Hildén (2023) on sitä mieltä tutkimuksessaan, että osallisuudella voidaan tarkoittaa kokemuksia kuulumisesta johonkin itselle tärkeään kokonaisuuteen. Stenvall ja Seppälä (2008) ovat tukeneet osallisuuden käsitettä sillä, että se määritellään yhteisölliseksi vertaiskulttuuriksi, jossa lapsella on tunne yhteisöön kuulumisesta, jossa hän saa osallistua omien kykyjen ja halujen mukaan. Heidän mielestään on myös tärkeää, että lasta kuullaan ja häntä tuetaan vaikuttamisessa, jossa hän voi luoda päiväkodin toimintakäytäntöjä ja oppimisen keinoja. Voidaan siis tulkita, että osallisuuden tunteminen on yhteydessä yhteisöllisyyden tunteeseen. Huhtinen-Hildén (2023) kertoo musiikillisen toiminnan, yhteisen soittamisen, laulamisen ja musiikkiliikunnan edesauttaa osallisuuden tuntemista, kunhan luodaan otolliset puutteet niiden toteutumiselle. Hujala (2020) kertoo, kuinka musiikki voi mahdollistaa kaikille lapsille osallisuuden, kunhan jokaiselle löytyy sopivaa toimintaa ja kaikki voivat olla vaikuttamassa musiikin syntymiseen. On myös tärkeää muistaa, että jokaisen lapsen ei tarvitse osallistua kaikkeen toimintaan ja tehdä asioita samaan aikaan, sillä tunne osallisuudesta on jo pelkästään suuri osa osallisuutta (Kataja, 2020).

Osallisuutta on perusteltu lapsen oikeudeksi myös lakien kautta. Varhaiskasvatusta (540/2018) tavoitteissa on kirjattu, kuinka on varmistettava lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Osallisuus ja sen tärkeys nousee esille Lasten oikeuksien sopimuksessa, joka on toiminut Suomessa laintasoisena vuodesta 1991. Westlund (2018) kertoo artikkelissaan, kuinka Lasten oikeuksien sopimukseen ja muuhun Suomen lainsäädäntöön kuuluu vahvasti ajatus kaikkien kansalaisten oikeus osallisuuteen. Koivula, Siippainen, Eerola-Pennanen ja Böök (2022) kertovat tutkimuksessaan, kuinka sopimus tarjoaa lapsille oikeuden sekä suojeluun että osallisuuteen. Koivula ja kollegat (2022, luku 2) ovat sitä mieltä, kun lapsille tarjotaan mahdollisuuksia osallisuuteen, voidaan löytää näkökulmia suojeluun ja sitä kautta mahdollisesti lapsien huolien ja murheiden aiheita. Westlund (2018) mainitsee artikkelissaan, että osallisuudessa on kyse tunteesta. Siksi on tärkeää, että lapsi tuntee olonsa osalliseksi varhaiskasvatuksessa, eikä vain, että on fyysisenä läsnä tai paikalla. Westlundin (2018) mielestä vahvistamalla lasten oikeutta osallisuuteen, vahvistetaan samalla lasten kiinnittymistä yhteiskuntaan ja sitä kautta kuulumista osana jotain isompaa.

Juntunen, Nikkanen ja Westerlund (2013) kertovat kirjassaan musiikin oppimisen olevan osallistumisen näkökulmasta sosiaalinen ja vuorovaikutuksellinen matka, jossa tiedon omaksumisen lisäksi yksilö omaksuu oppimisyhteisön käytännöt, sopeutuu sosiaalisesti neuvoteltuihin normeihin sekä luo merkityksellisiä kokemuksia yhdessä muiden kanssa. Juntunen ja kollegat (2013) mainitsevat kuinka musiikinopiskelun aloittaminen merkitsee aina yhteisöihin liittymistä. Yhteisö yleensä muodostuu jäsenyydestä, johon kuuluu tietyt rajat, jotka määräävät kuka kuuluu ryhmään ja kuka ei (Koivula & Eerola-Pennanen, 2022).

Katajan mukaan (2020) jokaisella lapsella on oikeus ja tarve tulla kuulluksi ja nähdyksi. Leinosen (2020) mukaan lapsen kuuleminen, kohtaaminen ja hänen aloitteisiinsa tarttuminen eivät yksin siitä osallisuuden tukemiseksi. On tärkeää, että lapsi otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, jotta lapsi saisi omaa ääntä kuuluviin (Leinonen, 2020). Lapselta voidaan kysyä, mitä haluaisi musiikkikasvatus toiminnan aikana tehdä tai mitä hän haluaisi kehittää. Voidaan kerätä lasten ideoita ja kasata niistä yhtenevä toiminta tai toteuttaa se myöhemmin. Kataja (2020) kertoo, kuinka pelkästään aikuisten tekemä lapsiystävällisyys ei riitä lapsen toimijuuden kehittämiseksi vaan on tärkeää tarjota lapselle kokemus toimijana, jonka mielipiteillä on merkitystä.

Musiikkikasvatustoiminnan aikana olisi tärkeää osallistaa lapsia mahdollisimman paljon esimerkiksi soittimien, musiikin, laulujen lorujen avulla. Jotta lapsi tuntisi olonsa osalliseksi ja osaksi ryhmää,

Kataja (2020) kertoo, kuinka soittimet olisi hyvä olla lasten saatavissa ja vapaasti käytettävissä mainion musiikkihetken muodostumiseksi. Luokkala (2018) mainitsee mielenkiintoisen näkökulman osallisuuden muodostumiseksi, että lapsen täytyy myös antaa olla osallistumatta. Hän kertoo, kuinka jotkut lapset tarvitsevat enemmän aikaa kuin toiset. Lapselta voi kysyä haluaako jakaa soittimia, ehdottaa seuraavaa laulua tai valita ketkä lapsista osallistuvat seuraavaan leikkiin (Luokkala, 2018). Näin pikkuhiljaa lapsi voi uskaltaa osallistua mukaan toimintaan ja osallisuus voi toteutua (Luokkala, 2018). Yhdessä tekemisen avulla lapsi saisi tunteen ryhmään kuuluvuudesta. Toiminnan jälkeen voitaisiin lasten kanssa arvioida tapahtunutta musiikkikasvatuksen toimintaa osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunteen tukemiseksi. Arviointia voidaan tehdä esimerkiksi kyselemällä lapsilta kokemuksia toiminnasta ja onko tuntenut olonsa osaksi toimintaa ja ryhmää. Voidaan pohtia, onko lapsen kokema yhteisöllisyyden tunne toteutunut, jos lapsi on tuntenut olonsa yksinäiseksi tai jos ei ole innostunut toiminnasta.

5.5 Tuetusta vuorovaikutuksesta yhteisöllisyyden kokemiseen musiikkikasvatuksessa

Musiikkikasvatuksella on suuri merkitys lapsen vuorovaikutukseen (Jordan-Kilki ym., 2012). Louhivuori (2009) mainitsee musiikin olevan pohjimmillaan vuorovaikutusta ja sosiaalista toimintaa. Váradin (2022) tutkimuksen mukaan on selkeää, että musiikkikasvatuksella kehitetään sosiaalisia suhteita sekä vuorovaikutustaitoja. Musiikilla on tärkeä merkitys sosiaalisten suhteiden, vuorovaikutuksen ja yhteenkuuluvuuden muodostumisessa sekä vaikuttaa kokemukseen ryhmään kuulumisesta (Jordan-Kilki ym., 2012). Myös Surakan (1994) mukaan ryhmätilanteissa, esimerkiksi päiväkotiryhmässä, korostuu sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja yhteistoimintaan oppiminen. Yhdessä toimiminen on selkeästi avainasemassa yhteisöllisyyden tuntemiseen. Yhteistyön- ja vuorovaikutustaitojen kehittämisen merkitystä on painotettu myös varhaiskasvatuslaissa (540/2018).

Lapsi voi tuntea olonsa yksinäiseksi, jos hänen kokemaa yhteisöllisyyttä ei ole tuettu tarpeeksi (Nivala, 2021). Nivala (2021) kertoo tutkimuksessaan, että lapsen on vaikea muodostaa vuorovaikutussuhteita, jos sosiaaliset taidot ovat huonot. Ilman sosiaalisia taitoja lapsen on hyvin vaikea osallistua kavereiden kanssa esimerkiksi vapaaseen leikkiin mukaan. Musiikkitoiminnan avulla voidaan tukea lapsen kommunikaatiota ja vuorovaikutusta muiden kavereiden kanssa

esimerkiksi elekielen avulla tai vaikka rohkaisemaan lasta sosiaaliseen vuorovaikuttamiseen. Musiikkikasvattajan rooli on hyvin tärkeä toiminnan tukemisena.

Surakan (1994) mukaan vuorovaikutustilanteet ovat tärkeitä suhteiden ja perusuottamuksen muodostamiseksi, jotka miellän hyvin tärkeiksi asioiksi yhteisöllisyyden muodostumisessa. Vuoropuhelu ja kommunikaatio koostuu jo lapsen ääntelyyn vastaamisesta 0–1-vuotiailla muiden äänten kuunteleminen ja oman äänen käyttäminen on jo itsessään musiikillinen elementti (Surakka, 1994). Pelkkä äänen käyttö voi olla siis musiikillinen apukeino yhteisöllisyyden tuntemisessa. Surakka (1994) kertoo, kuinka 2–3-vuotiailla päiväkotiryhmässä korostuu sosiaalinen toimiminen ja yhteistoiminta ja niiden oppiminen. Lapsi pääsee opettelemaan musiikkituokioiden kautta ryhmässä toimimista, niin kuin Surakan (1994) mukaan lapsi pääsee kuuntelemaan ja odottamaan musiikkiesityksiä ja sekä pääsee itse olemaan mukana yhteisissä lauluissa ja leikeissä.

Koivula (2010) kertoo tutkimuksessaan kaksi toimintatapaa liittyen yhteisölliseen oppimiseen. Ne ovat nimeltään pienten lasten yhteisöllisen vuorovaikutuksen perusmalli sekä argumentoiva vuorovaikutuksen malli. Pienten lasten yhteisöllisen vuorovaikutuksen perusmalliin kuuluu kolme vuorovaikutuselementtiä, joita ovat kysyminen tai ehdottaminen, ehdotukseen vastaaminen ja toiminnan kehittäminen yhdessä. Kysymisen tai ehdottamisen ja ehdotukseen vastaamisen avulla lapsilla on yhteinen näkemys toiminnasta ja sen etenemisestä. Lapset kehittelevät toimintaa ja keksivät heille erilaisia rooleja ja leluille merkityksiä, jotka pysyvät yhtenäisesti oppimisessa mukana. Vuorovaikutustoimintatavat johtivat tasa-arvoiseen ja yhteisölliseen toimintaan. Musiikkikasvattajan olisi siis tärkeää yhteisöllisyyden tukemiseksi edistää vuorovaikutusta lapsiin sekä lasten välillä. Toisena toimintamallina toiminut argumentoiva vuorovaikutuksen malli on edellistä mallia kehittyneempi. Siinä vuorovaikutusmallissa on ideana argumenttien ja vasta-argumenttien esittäminen. On tärkeää, että vuorovaikutukselle ja toiminnalle vaaditaan perusteluja, sillä seurauksena sille oli neuvottelemista tai väittelyä. Ilman näiden asioiden loppuun viemistä ei päästäisi yksimieliseen näkökulmaan ja yhteistä ymmärrystä ei tulisi. (Koivula, 2010). Olisi tärkeää tukea lapsia neuvottelemaan ja päättämään yhteisiin ratkaisuihin tai kompromisseihin yhteisöllisyyden tunteen saamiseksi.

5.6 Yhdessä laulaminen ja soittaminen ”me-hengen” vahvistajana

Huhtinen-Hildén (2023) kertoo väitöskirjassaan yhdessä laulamisen ja soittamisen vahvistavan tunnetta olevansa osa jotakin suurempaa. Louhivuori ja kollegat (2009) kertovat ryhmässä soittamisen olevan kehittävässä tekijässä sosiaalisille taidoille sekä kehittävä taitoa kuunnella muita, jota ovat tärkeitä asioita yhteisöllisyyden kehittymiselle. Surakka (1994) painottaa yhdessä laulamisen ja soittamisen merkitystä lapsen sosiaalsiin elämyksiin. Jotta saadaan sosiaalisia elämyksiä sekä kokemuksia, laulaminen ja soittaminen voivat parhaimmillaan mahdollistaa ne (Huhtinen-Hildén, 2023).

Louhivuori ja kollegat (2009) mainitsevat kirjassaan, kuinka muun muassa kuorolaulaminen on ollut positiivinen tekijä yhteisöllisyyden tuntemiselle sekä sosiaalisten verkostojen muodostumiselle. Tästä kuorolaulutoiminnasta koituvia hyötyjä voidaan heijastaa varhaiskasvatuksen kentälle laulamisen muodossa. Laulun avulla ihmiset ovat tunteneet tiivistä yhdessä oloa, voimakkaita tunne-elämyksiä sekä ”me-henkeä”. Toiminnan avulla ennakkoluulot muita kohtaan heikkenevät ja luottamus kasvaa. Laulamisen avulla voidaan osallistaa lapsia toimintaan mukaan esimerkiksi niitä, jotka kokevat olonsa ulkopuoliseksi tai syrjityiksi erinäisistä syistä. Lindeberg-Piironen ja Ruokonen (2017) myös mainitsevat, kuinka 2-3 vuotiaalle lapselle tuo turvaa tuttujen nimien opettelu. Aikaisemmin mainitun Uusitalon ja Hautakankaan (2023) mukaan turvallisuuden tunne on perusta yhteisöllisyydelle, joten nimien opettelu voisi olla oiva keino kasvattaa yhteisöllisyyden tunnetta. Nimien opettelun voisi yhdistää esimerkiksi laulamiseen, lorulemiseen tai nimen tavujen rytmittämiseen käsillä tai rytmikapuloilla. Samaa toistoa voisi tehdä laulujen kanssa. Luokkala (2018) mainitseekin saman laulun toistamisessa olevan lapselle erityisen tärkeää.

Surakka (1994) ja Luokkala (2018) painottavat yhteissoittamisen tärkeyttä ja heidän mielestään onnistumisen tunteita aiheuttaa yhteismusisointi, jossa opitaan kuuntelemaan toista sekä ottamaan muut soittajat huomioon. Huhtinen-Hildénin (2023) mielestä on tärkeää antaa lapselle mahdollisuus kokeilla soittimia heidän uteliaisuutensa kannalta ja annetaan kaikille osallistujille mahdollisuudet kokemusten tuntemiselle. Hänen mielestään niiden avulla voidaan muovata yhteistä musiikillista ja ilmaisullista leikin ilmapiiriä. Voidaan yhteisöllisyyden tukemiseksi esimerkiksi soittaa musiikkia rytmin kautta, mikä on kehittävä 3-4 vuotiaalle lapselle (Surakka, 1994). Luokkala (2018) kuvailee rytmikasvatuksella olevan suuri merkitys lapsen kehitykselle. Rytmisoittimia voi olla muun muassa

taputukset, läpsytykset, tömistykset ja napsutukset, rytmisoittimia unohtamatta (Luokkala, 2018). Luokkalan (2018) mukaan rytmikasvatus edistää sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppii toimimaan ryhmässä.

Yhteisöllisyyden tunteen muodostumiseksi olisi myös tärkeää antaa lapselle mahdollisuuksia osallistua esimerkiksi ääniympäristöjen luomiseen (Surakka, 1994). Luokkala (2018) kertoo, kuinka on tärkeää sanallistaa ääniympäristöä sekä muuta kuunneltua musiikkia. Yhdessä tanssiminen, piirileikki tai aikaisemmin mainittu musiikin mukaan improvisointi opettaa lasta yhteistoimintaan (Surakka, 1994). Surakan (1994) mukaan näiden asioiden avulla lapsi tuntee olonsa kuuluvansa johonkin, mikä on oikeastaan se tärkein asia yhteisöllisyyden tuntemisessa. Juntunen ja kollegat (2013) kertovat musiikin esittämisen olevan merkityksellistä niin yksilöiden kuin yhteisöjen elämässä, mikä olisi oivallinen tapa ääniympäristöjen luomiselle. Heidän mukaansa musiikkiesitykset ja -kilpailut voivat kannustaa lapsia yhteisten musiikillisten ja onnistumisen kokemusten jakamiseen, jossa yhteisöllisyys on hyvin merkityksellisessä osassa.

5.7 Leikinnällisellä musiikkitoiminnalla kokemusten jakamiseen ja yhteisöön kiinnittymiseen

Musiikki ja leikki inspiroivat toinen toistaan varhaislapsuudesta asti (Marjanen, 2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) kerrotaan yhteisöllisyyden kasvavan leikin kautta. Riihelä (2015) kuvailee leikin olevan elämän suola, koska se yhdistää ja on yhteisöllisyyden lähde (viitattu lähteessä Järvinen & Mikkola, 2015). Leikin avulla lapsi ottaa maailmaa hallintaansa, koettelee näkemäänsä ja kokemaansa (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017). Järvinen ja Mikkola (2015) kertovat tutkimuksessaan leikin olevan ylivoimaisesti mielekkäin tapa tukea lapsen yhteisöllisyyttä sekä sosiaalisten taitojen kehittymistä. Ranta (2021) kertoo, kuinka yhteisöllisyyttä edistävissä leikissä lapset ovat saaneet kokemusten jakamista ja yhteisöön kiinnittymistä.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2017) mukaan leikinomaisella toiminnalla voidaan edistää lapsen ryhmässä toimimisen taitoja. Lapsia voidaan rohkaista ja osallistaa musiikkikasvatuksen avulla käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan ajatuksia ja tunteita, esimerkiksi kuvallisesti ilmaisten tai tanssien (OPH, 2022). Myös Opetushallituksen (2022) mukaan lapset voivat saada onnistumisen iloa muun muassa musiikin tekemisestä yhdessä, pienimuotoisten

musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteista. Lindeberg-Piironen ja Ruokosen (2017) mukaan aikuisen tehtävä on tärkeä, sillä hänen täytyy arvostaa lapsen leikkiä ja osaa heittäytyä mukaan, jos lapsi niin haluaa.

Lindeberg-Piironen ja Ruokonen (2017) ja Luukkala (2018) ovat nostaneet esille monipuolisesti eri musiikkileikkejä ja niiden hyötyjä. Esimerkiksi yksi tapa muodostaa yhteisöllisyyden tunnetta ja ryhmään kuulumista on Seuratkaa johtajaa -leikki, Seppänen ja Lindeberg-Piironen (2017) kertovat. Leikki vaatii simultaanisuutta eli yhtäaikaaisuutta sekä imitointia eli matkimista. Seppänen ja Lindeberg-Piironen (2017) mukaan Simultaani-imitointi -leikki on tärkeä osa ryhmän yhdessä toimimista. Surakka (1994) painotti improvisoinnin tärkeyttä yhteistoiminnan kannalta, niin kuin Myös Seppänen ja Lindeberg-Piironen (2017) mainitsevat sen yhdeksännessä musiikillisen kasvun portaissa. Musiikkileikkiin voi kuulua myös huumoria ja hulluttelua, mikä kehittää ”me” -tunnetta (Koivula & Eerola-Pennanen, 2022).

5.8 Monipuolinen musiikkiliikunta rakentamassa yhteisöllisyyttä

Liike ja liikunta ovat osa musiikkikasvatusta, jonka yhtenä sosiaalisena tavoitteena on yhteisöllisyyden rakentaminen (Seppänen ym., 2017). Seppänen ja kollegoiden (2017) mukaan musiikkiliikunnassa yhdistyy liike, musiikki, kuuntelu, ja laulaminen. Mertzin (2023) tutkimuksessaan mainitaan, kuinka tanssiminen ja liikkuminen musiikin tahtiin rakensi lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta. Huisman ja Laukkanen (2007) kertovat, että mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä tärkeämpi opettajan rooli on liikkumisen tukemisessa. Järvinen ja Mikkola (2015) kertovat, kuinka pienillä lapsilla rinnakkaisleikkien aikana voi olla vaikeaa löytää leikin yhteisiä tavoitteita ja juonta, mutta kehon kieli ja liike korvaavat sen.

Seppänen ja kollegat (2017) ovat sitä mieltä, että musiikkikasvattaja voi monipuolisella tilankäytöllään musiikkiliikkumisen aikana luoda lapselle tärkeän kokemuksen ryhmässä toimimisena. Heidän mukaansa opettajalla on suuri vastuu luoda lapselle kiinnostava ja musiikillisesti kutsuva oppimisympäristö yhteisöllisyyden tukemiseksi. Myös varhaiskasvatuslaissa (540/2018) sanotaan, että lapsille täytyy mahdollistaa ympäristö, joka on kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen. Huisman ja Laukkanen (2007) korostavat musiikkikasvattajan tehtävänä olevan liikkumiseen rohkaiseminen ilmein, elein, tiloin, välinein jne., jolla hän tarkoittaa ympäristöä

ja rohkaisevaa ilmapiiriä. Huismanin ja Laukkasen (2007) mielestään on myös tärkeää, että kasvattaja osallistuu lasten toimintaan, eikä vain havainnoi sitä.

Musiikkiliikunta voi toimia muun muassa ele ja kehollisen ilmaisun kielellisenä tukikeinona, jos yhteistä kieltä ei löydy (Seppänen, Tarvonen ym., 2017). Yhteinen kieli tukee yhteisöllisyyden tunnetta (Seppänen, Tarvonen ym., 2017). Myös Váradi (2022) kertoo artikkelissaan, kuinka musiikin toteuttaminen auttaa lapsia kommunikoimaan keskenään. Järvinen ja Mikkola (2015) kertovat, kuinka pienillä lapsilla voi olla vaikeaa löytää toiminnassa yhteisiä tavoitteita ja juonta, mutta kehon kieli ja liike voivat korvata sen. Myös Huisman ja Laukkanen (2007) tukevat väitettä, että alle kolmevuotiaat tulkitsevat toista kehonkielen, ilmeiden ja eleiden perusteella. Voidaan siis todeta, että musiikkiliikunta auttaa lasta ilmaisemaan itseään ja sitä myötä tunteakseen itsensä osaksi ryhmää.

6. Pohdinta

Tutkin tutkielmassani pedagogisia keinoja ja tekijöitä, mitä musiikkikasvattaja voi tehdä lapsen kokeman yhteisöllisyyden tukemiseksi. Pohdin musiikkikasvattaja termiä ja sen sopivuutta varhaiskasvatus kontekstiin. Tutkielmassani olisin voinut käyttää myös musiikinopettajan näkökulmaa, mutta tuln toisiin päätöksiin. Huomasin etsiessäni ja lukiessani kirjallisuutta, että suurimmassa osassa käytettiin käsitettä musiikkikasvattaja. Erityisesti varhaiskasvatukseen liittyvissä aineistoissa musiikkikasvattaja termi oli yleistä. Musiikkiopettaja termin käyttö ei olisi mielestäni vastannut tutkimustani. Huhtinén-Hildén ja Björk (2013) kertovat musiikinopettaja termiä käytettävän peruskoulun puolella, joten musiikkikasvattaja sopii tutkimukseeni paremmin.

Tulokset saivat minut miettimään, miten musiikkikasvatus ei välttämättä toimi kaikille lapsille yhteisöllisyyden tukijana. Tämä voi perustua siihen, että se ei ole niinkään lapsen mielenkiinnon kohde tai musiikkitoiminta voi luoda jännitystä. On tärkeää, että musiikkikasvattaja huomioi tämän toiminnan suunnittelussa ja tekee siitä mahdollisimman osallistavaa kaikille lapsille. Mielestäni on kuitenkin merkittävää, että musiikkikasvatus voi toimia osalle lapsista yhteisöllisyyden tukemisessa. Aikaisemmissa tutkimuksissa mainittiin, kuinka osallisuus on melkein suurimmassa tekijässä lapsen yhteisöllisyyden tuntemiseen (Hujala, 2020; Huhtinen-Hildén, 2023). Ilman osallisuutta ja osallistumista toimintaan tai ryhmään, ei tunne yhteisöllisyyttä. Pohdin sitä, kuinka osallisuuden tunteminen on subjektiivista ja kaikki lapset eivät koe osallisuutta samalla tavalla. Leinonen (2020)

kertoo, kuinka lapsen osallisuuden voidaan ajatella olevan lapsen oma kokemus merkityksellisestä tilanteesta, joten ei voida ajatella, että pelkkä osallistuminen toimintaan loisi osallisuuden kokemuksen. On tärkeää, että musiikkikasvattaja tarkastelisi omaa toimintaa kriittisesti ja reflektoiden, jotta hän löytäisi kaikille lapsille ne omat keinot tunteakseen itsensä osalliseksi ja sitä kautta itsensä osana yhteisöä.

Mietin myös sitä, kuinka ryhmässä lasten kehitystasot ovat hyvin yksilöllisiä eli lapsen kehitystaso voi olla hyvin erilainen toiseen lapseen verrattuna. Pohdin, kuinka varhaislapsuuteen kuuluu 0–6-vuotiaat, johon mahtuu kuitenkin laajasti erilaisia kehitystason omaavia lapsia. Tämä voi näkyä silloin, kun lapsi kokee toiminnan liian haastavana ja helppona. Haastavuus ja helppous saattavat lannistaa lapsen toimijana ja saattaa jättää osallistumatta toimintaan, joka voi estää yhteisöllisyyden tuntemisen. Musiikkikasvattajan olisi huomioitava lapsiryhmän lapset yksilöllisesti, jotta kaikki saisivat heille kehittävää toimintaa.

Niin kuin aiemmin mainittu, lapsella ei ole mahdollisuutta vaikuttaa millaiseen päiväkotiryhmään hän päätyy (Koivula ja Eerola-Pennanen, 2022). Hujala (2020) mainitsee lasten mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä olevan rajalliset varhaiskasvatuksen kentällä. Hänen mukaansa toiminta perustuu yleensä aikuisten ennakkosuunnitelmiin ja lapset voivat vain hetkittäin vaikuttaa niihin. Mielestäni on tärkeää huomioida tällainen epäkohta, jotta emme estäisi lapsen kokemaa osallisuutta ja sitä kautta yhteisöllisyyden tunnetta. On tärkeää, että lapsi on mukana muokkaamassa erityisesti musiikkikasvatuksellista toimintaa, jotta hän tuntee kuuluvansa osaksi sitä. Näin toiminnasta tulee mahdollisimman lapsen näköinen ja voidaan edistää sitä, että musiikkikasvatus toimisi kaikille lapsille, vaikka se ei niinkään alun perin kiinnostaisi. On tärkeää, että musiikkikasvattaja on mahdollistamassa lapselle ryhmään kuulumisesta, esimerkiksi pienryhmätoiminnan suunnittelemisen. Olisi hyvä miettiä lapsen yhteenkuuluvuuden ja kaveritaitojen kehittymisen kannalta, millaiseen vuorovaikutustilanteeseen hänet kannattaa laittaa. Kasvattajalla on vastuu tukea musiikillisia toiminta- ja leikkitalanteita, jotta yhdessä tekeminen voi jatkua ja yhteisöllisyys voi kasvaa.

6.1 Johtopäätökset

Tutkielmani on aineistojen avulla löytänyt menetelmiä ja pedagogisia keinoja lapsen kokeman yhteisöllisyyden muodostumiselle varhaiskasvatuksessa. Tuloksissa musiikkikasvattajan rooliksi painotettiin sen pedagogisuus ja ammattimaisuus. Tuloksia löytyi seitsemän, joita ovat musiikkikasvattajan rooli, ryhmään ja yhteisöön kuuluminen, osallistaminen, vuorovaikutus, laulaminen ja soittaminen, leikinällinen musiikkikasvatus ja musiikkiliikunta. Näiden avulla päästiin lähemmäs lapsen kokemaa yhteisöllisyyttä ja ryhmään kuulumista. Tuloksia voi olla paljon, mutta koen kaikki tarpeelliseksi, jotta lukija saa mahdollisimman laajan ja monipuolisen kuvan musiikkikasvatuksen hyödyistä yhteisöllisyyden tukemiseen. Menetelmät voivat toimia musiikkikasvattajan pedagogisena tukena varhaiskasvatuksen kentällä lapsen yhteisöllisyyden muodostumisen tueksi. Seuraavissa kappaleissa kerron tutkielmani keskeisimmät tulokset.

Tutkielmassani musiikkikasvattajan rooli nousi yhdeksi merkittäväksi tekijäksi lapsen yhteisöllisyyden kokemiselle varhaiskasvatuksessa. Musiikkikasvattajalla täytyy olla monipuolista tietoa ja osaamista musiikkikasvatuksessa. Juntusen ja kollegoiden (2013) mukaan lapsen mahdollisuudet musiikin tekemiseen ja oppimiseen ovat viimekädessä musiikkikasvattajan vastuulla. Musiikkikasvattajan rooli on erityisen tärkeää varhaiskasvatuksessa, sillä, mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä merkittävämpi rooli kasvattajalla on lapsen yksilöllisiin kokemuksiin ja elämyksiin (Huisman & Laukkanen, 2007). Koivulan ja Eerola-Pennasen (2022) mukaan musiikkikasvatuksessa kasvattajalla on merkittävä rooli syrjäytymisen ja kiusaamisen ehkäisemiseksi. Mielestäni tämä on erityisen tärkeää, jotta lapsen kokema yhteisöllisyyden tunne muodostuisi. Musiikkikasvattajan täytyy arvioida omaa toimintakulttuuria ja millaista vuorovaikutusta hän tarjoaa (Juntunen ym., 2013). Musiikkikasvattajan täytyy havainnoida kriittisesti omia arvojansa ja huomata niiden vaikutusta lasten kanssa toimimiseen ja vuorovaikutukseen. Musiikkikasvattaja pystyy tukemaan lapsen kokemaa yhteisöllisyyttä soveltaen pedagogisia käytäntöjä ja luomalla turvallisen ympäristön (Koivula & Eerola-Pennanen, 2022; Uusitalo & Hautakangas, 2023).

Tutkimukseni tuloksena lasten ryhmäytymisellä musiikkikasvatuksessa nousi merkittäväksi tekijäksi yhteisöllisyyden tuntemiselle. Yhteisöllisyyden tuntemista perusteltiin ryhmäytymisellä ja ryhmään kuulumisella (Koivula ym., 2022; Ranta, 2021; Mertz, 2023; Leinonen, 2020). Rannan (2021) mukaan jokainen ryhmä on erilainen ja ryhmäytyminen vaatii jatkuvaa työtä. Musiikkikasvattajan tulisi huomioida lapset toiminnassaan sensitiivisesti, antaa mahdollisuudet ryhmäytymiselle yhteisten toimintatapojen kautta, huomioiden erilaisuus ja monimuotoisuus ja pienryhmäpedagogiikan (Ranta, 2021; Koivula ym., 2022; Mertz, 2023; Leinonen, 2020; Kataja, 2020).

Osallisuus on suuri tekijä yhteisöllisyyden tukemiselle. Lapsen osallisuuden huomioiminen on avain hänen yhteisöllisyytensä kokemiselle (Koivula & Eerola-Pennanen, 2022; Huhtinen-Hildén, 2023; Ruokonen, 2016; Juntunen ym., 2013). Osallisuutta on perusteltu lakien avulla ja se katsotaan olevan lapsen oikeus (varhaiskasvatuslaki, 540/2018). Huhtinen-Hildénin (2023) mukaan musiikillinen toiminta, yhteinen soittaminen, laulaminen ja musiikkiliikunta edesauttaa osallisuuden tuntemista, kunhan sille annetaan mahdollisuudet. Musiikkikasvattajan täytyy muistaa, että kaikille lapsille pitäisi löytää sopivaa toimintaa, jolloin kaikki voisi vaikuttaa musiikin syntymiseen osallisuuden muodostumiseksi.

Tutkielmani tuloksena nousi myös vuorovaikutuksen merkittävyys yhteisöllisyyden tukemiselle varhaiskasvatuksessa. Musiikkikasvatuksessa vuorovaikuttamisella on ollut positiivinen vaikutus lapsen yhteisöllisyyden tunteen muodostumiselle (Jordan-Kilkki ym., 2012; Louhivuori, 2009; Surakka, 1994; Koivula, 2010). Tutkielmassani tuli ilmi, että musiikkikasvatus on pohjimmiltaan vuorovaikutusta ja sosiaalista toimintaa (Louhivuori, 2009). Pienten lasten vuoropuhelu ja kommunikaatio koostuu oman äänen käyttämisestä ja oman äänen käyttäminen on jo itsessään musiikillinen elementti (Surakka, 1994). Koivula (2010) kertoo tutkimuksessaan kahdesta vuorovaikutusmallista ja niillä oli suuri merkitys yhteisöllisyyden kokemiselle. Olisi tärkeää, että musiikkikasvatuksen toiminnassa lapselle luotaisiin mahdollisuudet vuorovaikutukselle, joka voi johtaa joko neuvottelemiseen tai väittelemiseen (Koivula, 2010). Näiden asioiden avulla voidaan päästä parhaimmassa tapauksessa yksimielisiin ratkaisuihin tai kompromisseihin.

Musiikkikasvatustoiminta muodostuu varhaiskasvatuksessa yleisemmin laulamisesta ja soittamisesta, joiden merkitystä yhteisöllisyyden tunteen muodostumiseksi olen tutkielmassani tarkastellut. Yhteisen laulamisen ja soittamisen merkitystä yhteisöllisyyteen on nostettu esiin useassa tutkimuksessa (Huhtinen-Hildén, 2023; Louhivuori ym., 2009; Surakka, 1994; Luukkala, 2018; Juntunen ym., 2013; Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017). Lapselle on annettava mahdollisuus kokeilla soittimia sekä annetaan kaikille osallistujille mahdollisuudet kokemusten tuntemiselle (Huhtinen-Hildén, 2023). Laulamisen avulla voidaan luoda ”me”-henkeä ja tuntea tiivistä yhdessä oloa sekä voimakkaita tunne-elämyksiä. Laulaminen on siis todella hyvä keino muodostaa yhteisöllisyyttä ja musiikkikasvattajan olisi tuoda sitä musiikkikasvatukseen mahdollisimman paljon. Yhteisöllisyyttä voi tukea soittamalla musiikkia rytmin kautta, sillä se edistää sosiaalisten taitojen kehittymistä ja oppimista toimimaan ryhmässä (Luukkala, 2018). Yhteissoittamisen kautta saadaan onnistumisen tunteita sekä opitaan kuuntelemaan toista ja ottamaan muut soittajat huomioon (Surakka, 1995; Luukkala, 2018).

Leikinnällinen musiikkikasvatus nousi tutkielmani tuloksissa merkittäväksi. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2017) mukaan leikinomaisella toiminnalla pystyttiin edistää lapsen ryhmässä toimimisen taitoja. Rannan (2021) mukaan lapset ovat kokeneet yhteisöllisyyttä ja yhteisöön kiinnittymistä, kun ovat saaneet jakaa kokemuksia leikin aikana. Lindeberg-Piironen ja Ruokonen (2017) ja Luukkala (2018) ovat nostaneet esille monipuolisia ja hyödyllisiä musiikkileikkejä. Leikki on varhaisikäisillä lapsilla keskeinen asia kasvulle ja kehitykselle, joten musiikkileikkien toteuttaminen on hyvin tärkeää. Musiikkikasvattajalla on merkittävä rooli leikkien tukemisessa, jotta lapset onnisuvat yhteistyöhön ja muodostuu yhteisöllisyyttä. Esimerkiksi Simultaani-imitointi -leikki oli vahvistamassa ryhmässä toimimista ja siihen kuulumista (Seppänen & Lindeberg-Piironen, 2017).

Tutkielman tuloksissani nousi musiikkiliikunnan merkitys lapsen kokemaan yhteisöllisyyteen. Musiikkiliikunnan positiivisia vaikutuksia yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen on perusteltu useassa tutkimuksessa (Seppänen ym., 2017; Mertz, 2023; Huisman ja Laukkanen, 2007; Järvinen & Mikkola, 2015). Musiikkikasvattaja voi luoda monipuolisella tilankäytöllään musiikkikasvatuksella tärkeän kokemuksen yhteisöllisyydestä (Seppänen ym., 2017). Musiikkiliikunta voi tukea lapsen yhteisöllisyyden tunteen muodostumista muun muassa ele ja kehollisen ilmaisun kielellisenä tukikeinona (Seppänen ym., 2017).

6.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Salminen (2011) määrittelee kuvailevan kirjallisuuskatsauksen olevan tutkimustyyli, joka ei vaadi tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä. Tutkimustyyli muodostaa tutkimuksesta johdonmukaisen kokonaisuuden ja sisältää monipuolisia näkökulmia (Salminen, 2011). Kangasniemi ja kollegat (2013) kuvailevan kirjallisuuskatsauksen muodostuvan aineistojen reflektoivasta vuoropuhelusta. Olen tutkimuksessani muodostanut vuoropuhuvaa ja välillä kyseenalaistavaa tekstiä, jolloin aineistot ovat päässeet muodostamaan tutkimusaiheeseeni tuloksia. Tuomi ja Sarajärvi (2018) ovat painottaneet objektiivisuuden tärkeyttä erityisesti aineistoja käyttäessä. Vaikka tutkimusaiheeni on mielenkiinnonkohteistani valittu, pohdin tutkimustani ja tarkastelin aihettani mahdollisimman objektiivisesti, tuomatta liikaa omia mielipiteitä aiheeseen. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan

objektiivisuus muodostuu omasta teoreettisesta pohdinnasta ja lukeneisuudesta, joihin kiinnitin tutkimuksessani huomiota.

Eettisyyden ja luotettavuuden pohtiminen kulkivat käsi kädessä etsiessäni ja lukiessani aineistoja. Tarkastelin aineistojen luotettavuutta huomioimalla sen julkaisuvuosi ja -paikka. Huomioin tutkimuksessani, että aineisto ei ylittäisi 20 vuoden ikää. Huomasin verrattuna vanhoihin tutkimuksiin, että musiikkikasvatuksen keinot olivat nykyaikaistuneet, minkä takia lähteiden uutuus oli merkittävää. Uusissa tutkimuksissa on alettu tarkastelemaan musiikkikasvatuksen hyötyjä lapseen psyykkisen- ja fyysisen terveyden kannalta. Myös yhteisöllisyyden käsitettä on määritelty ja käsitelty enemmän 10–20 vuotta sitten tulleissa lähteissä. Huomasin aineistojen myötä, että yhteisöllisyyden korostaminen ja pedagogisten keinojen käyttäminen sen tukemiseksi varhaiskasvatuksessa on kehittymässä. Huomasin, että sen suurista hyödyistä yksilöön on havahduttu. Koin hyödylliseksi etsiä luotettavia lähteitä muiden tekemistä tieteellisistä tutkimusta, erityisesti vertaisarvioitujen. Huomasin lähteen olevan luotettava, jos samaan aiheen tekijät olivat käyttäneet samaa lähdetä useaan otteeseen.

6.3 Jatkotutkimusideat

Tutkielmani aihetta voisi tutkia myös empiirisesti pro gradu -tutkielmassa. Tutkielmassa voitaisiin kerätä esimerkiksi lasten kertomuksia ja kokemuksia yhteisöllisyydestä varhaiskasvatuksen kentältä. Tutkimusta voitaisiin tarkentaa esimerkiksi tutkimalla, miten musiikkikasvatuksella voitaisiin tukea monikulttuurisen lapsen kokemaa yhteisöllisyyden muodostumista varhaiskasvatuksessa. Yhteisöllisyys aiheen sijasta voitaisiin tarkastella esimerkiksi lapsen kielellisten- tai motoristen taitojen kehittymistä tai tunnetaitojen tukemista. Toisaalta voitaisiin myös tarkastella, että miten lapsi voi vaikuttaa yhteisöllisyyteen musiikkikasvattajan sijasta. Silloin voitaisiin laadullisen tutkimuksen avulla esimerkiksi haastatella lapsia tai kerätä kertomuksia heidän kokemuksista ns. yhteisöllisyydestä.

7. Lähteet

- Allen, K-A. (2019). *Making sense of belonging*. Haettu osoitteesta <https://psychology.org.au/formembers/publications/inpsych/2019/june/making-sense-of-belonging>
- Bowlby, J. (1977). *The Making and Breaking of Affectional Bonds: I. Aetiology and Psychopathology in the Light of Attachment Theory*. *British Journal of Psychiatry*.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. TAMPERE: Vastapaino.
- Huhtanen, K. & Hirvonen, A. (2013). Muusikon polkuja musiikkikasvattajuuteen. Teoksessa *Musiikkikasvattaja: Kohti reflektiivistä käytäntöä*. PS-kustannus.
- Huhtinen-Hildén, L & Björk, C. (2013). Musiikin opettamisen ammattilaiseksi. Koulutus reflektiivisenä muutosprosessina. Teoksessa: Juntunen, M., Nikkanen, H. M., & Westerlund, H. *Musiikkikasvattaja: Kohti reflektiivistä käytäntöä*. PS-Kustannus.
- Huhtinen-Hildén, L. (2023). Musiikkikasvatus osallisuuden, merkitysten ja mahdollisuuksien maisemassa. Teoksessa: Juntunen, M.-L. & Partti, H. (toim.) *Musiikkikasvatus Muutoksessa*. S. 289–311. Helsinki: Sibelius Academy.
- Huisman, T. & Laukkanen, A. (2007). Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Teoksessa: Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. *Liikunnan merkitys ja luonne* S. 39.
- Hujala, E., Turja, L. & Alijoki, A. (2020). *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (5. uudistettu painos.). PS-kustannus.
- Hännikäinen, M. (2018). Values of well-being and togetherness in the early childhood education of younger children. Teoksessa: Johansson, E. & Einarsdóttir J. *Values in early childhood education: Citizenship for tomorrow*. London, United Kingdom: Routledge.
- Ilari, B., Helfter, S., Huynh, T., Bowmer, A., Mason, K., Knight, J. & Welch, G. (2021). *Musical activities, prosocial behaviors, and executive function skills of kindergarten children*. Haettu osoitteesta <https://doi.org/10.1177/20592043211054829>
- Juntunen, M., Nikkanen, H. M. & Westerlund, H. (2013). *Musiikkikasvattaja: Kohti reflektiivistä käytäntöä*. PS-Kustannus.
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. (2013). *Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon*. *Hoitotiede* 2013, 25 (4), 291–301. Haettu osoitteesta <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128286/77409>
- Kataja, E. (2020). Yhteinen osallisuus varhaiskasvatuksen pedagogiikassa. Teoksessa: Suomen

- varhaiskasvatus (yhdistys) julkaisija, Heikka, J., Fonsen, E., Elo, J. & Leinonen, J. Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Suomen Varhaiskasvatus ry.
- Koivula, M. (2010). *Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa*. Haettu osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/23627/9789513938925.pdf>
- Koivula, M., Siippainen, A., Eerola-Pennanen, P. & Böök, M. L. (2022). *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia* (3. korjattu ja laajennettu painos.). Vastapaino.
- Leinonen, J. (2020). *Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa*. Suomen varhaiskasvatus (yhdistys) julkaisija, Heikka, J., Fonsen, E., Elo, J. & Leinonen, J. Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Suomen Varhaiskasvatus ry.
- Luukkala, M., & Grahn, P. (2018). *Musiikin varhaiskasvatuksen käsikirja musiikkimatkoille*. Suomen Musiikkimatka Oy.
- McPherson, G. & Welch, G. F. (2012). *The Oxford handbook of music education: Volume 2*. Oxford University Press.
- Mertz, M. S. (2023). *The Influences of Music on the Confidence and Sense of Belonging of Children*. Haettu osoitteesta <https://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6184&context=doctoral>
- Nikkanen, H. M. (2014). *Musiikkiesitykset ja juhlat koulun toimintakulttuurin rakentajina*. [H. Nikkanen].
- Nivala, L. (2021). *Osallisuuden vahvistaminen yksinäisyyden ehkäisemisenä varhaiskasvatuksessa*. Haettu osoitteesta <https://journal.fi/jecer/article/view/114149/67348>
- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*.
- Opetushallitus, Yrjönsuuri, Y., Siniharju, M., Aho, E., Pulkkinen, L., Tiihonen, E. & Toivanen, M. L. (1991). *Esiopetus: Keskustelua koulusta ja varhaiskasvatuksesta*. VAPK-kustannus.
- Rantala, K. (2014). *Narratiivisuus musiikkikasvatuksessa: Tapaustutkimus musiikkileikkikoulupedagogiikasta*. Tampere University Press.
- Ranta, S. (2021). *Kasvun juuret: Miten tuen lapsen oppimista ja hyvinvointia?* PS-kustannus.
- Ranta, S. (2021). *Yhteenkuuluvuus ja vertaistuki. Teoksessa: Kasvun juuret: Miten tuen lapsen oppimista ja hyvinvointia?* PS-kustannus.
- Repo, L., Hjelt, H., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M. K. & Kivistö, A. (2019). *Varhaiskasvatuksen laatu arjessa: Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*. Haettu osoitteesta https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_1519.pdf
- Rikoksantorjunta.fi. (Julkaisuaika tuntematon). *Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy*. Haettu osoitteesta <https://rikoksantorjunta.fi/varhainen-tuki-ja-syrjailytyksen-ehkaisy>

- Ruokonen, I. & Aerila, J. (2022). *Ilmaisun ilo: Käsikirja 0-8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen*. PS-kustannus.
- Ruokonen, I., Airola, M., Alho, E., Huhtinen-Hildén, L., Krokfors, M., Lappalainen, M. & Vanninen, E. (2017). *Musiikki varhaiskasvatuksessa: Käsikirja*. Classicus.
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus?: Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopisto.
- Sinkkonen, J. (2004). *Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin*. Haettu osoitteesta <https://www.duodecimlehti.fi/duo94437>
- Stenvall, E. & Seppälä, U. (2008). *Talo lapsia varten. Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa*. Haettu osoitteesta https://www.socca.fi/files/100/Talo_lapsia_varten_lasten_osallisuus_paivakodissa.pdf
- Suomen musiikkitieteellinen seura, kustantaja, julkaisija, Erkkilä, J., Fredrikson, M., Saari, H., Salavuo, M., Toiviainen, P. & Moisala, P. (2003). *Johdatus musiikintutkimukseen*. Suomen musiikkitieteellinen seura.
- Suomen varhaiskasvatus (yhdistys) julkaisija, Heikka, J., Fonsen, E., Elo, J. & Leinonen, J. (2020). *Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa*. Suomen Varhaiskasvatus ry.
- TOPS 2017. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017. Helsinki: Opetushallitus.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos)*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Uusitalo, L. & Hautakangas, M. (2023). *Positiivisen psykologian voima*. PS-kustannus.
- Varhaiskasvatustililaki (13.7.2018/540). Haettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Váradi, J. (2022). *A review of the literature on the relationship of music education to the development of socio-emotional learning*. Haettu osoitteesta <https://doi.org/10.1177/21582440211068501>
- Westlund, O. (2018). *Jokaisen lapsen oikeus osallisuuteen*. Haettu osoitteesta <https://www.lapsenoikeudet.fi/blogi/jokaisen-lapsen-oikeus-osallisuuteen/>